

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Konuşma Becerisini (Sayfa 32-41)

Dr. Öğretim Üyesi Fatih ÇELİK
Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü,
fatihcelik007@gmail.com

Öz

Yabancı dil öğretiminde dört temel beceri esastır. Bu beceriler okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerileridir. Yabancılara Türkçe öğretimi de bu beceriler esas alınarak yapılır. Bu becerilerin içerisinde konuşma becerisi ayrı bir yere sahiptir. Yabancı dil öğreniminde öğrenilen yabancı dilde konuşabilmek çok önemli bir göstergedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen bir kişi Türkçeyi konuşmaya ve sosyal yaşamda kullanmaya başladığı zaman kendisine olan güveni de artarak daha iyi yazmaya, kelime hazinesini arttırarak daha iyi okumaya ve de dinlediğini anlamaya çalışacaktır. Bunun neticesi olarak da dil öğrenmeye olan azmin ve isteğin arttığı görülür. Bütün bunlar dikkate alındığında konuşma becerisinin dil öğrenmedeki önemi ve yeri daha iyi anlaşılacaktır.

Bu çalışmada yabancılara Türkçe öğretiminde konuşma becerisinin üzerinde durulmuştur. Çalışma iki ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde konuşma ve konuşma becerisiyle ilgili teorik bilgi verilmektedir. İkinci bölümde ise yabancılara Türkçe öğretimde sınıf içinde ve sınıf dışında konuşma becerisini geliştirmeye yönelik yapılabilecek uygulamalara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancılara Türkçe öğretimi, konuşma becerisi.

Abstract

Four basic skills are essential in foreign language teaching. These skills are reading, writing, listening and speaking skills. Teaching Turkish to foreigners is based on these skills. The ability to speak through these skills has a special place. It is very important to be able to speak in a foreign language. When a person who learns Turkish as a foreign language starts to speak Turkish and use it in social life, his confidence will increase. As a result, the determination and desire for language learning will increase too much. Considering all these, the importance and place of speaking skills in language learning will be better understood.

In this study, the ability of speaking foreign language to foreigners is emphasized. The study consists of two main parts. In the first part, theoretical knowledge about speaking and speaking skills is given. In the second part, the applications to improve the ability of speaking in and out of classroom are given to foreigners.

Keywords: Teaching Turkish to foreigners, speaking skill

Giriş

Yabancı bir dil öğrenmek o dilin kültürünü, düşüncesini, tarihini kısacası her şeyini öğrenmek demektir. Bu açıdan bakıldığında yabancılara Türkçe öğretimi Türkiye'nin ve de Türk kültürünün tanıtılması adına çok önemli bir alandır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi 90'lı yıllardan sonra yurt dışından yurdumuza yabancı öğrencilerin gelmesiyle hız kazanmıştır. Türkiye'ye eğitim görmek amacıyla gelen yabancı uyruklu öğrenci sayısı; YÖK'(Yüksek Öğretim Kurumu)ün verilerine göre 1990'da 7 bin 661, 2000 yılında 16 bin 656, 2012 yılında 43 bin ve Nisan 2014 itibariyle 55 bine ulaşmıştır (<http://www.hurriyet.com.tr/egitim/uluslararasi-ogrenci-hareketliliği-ve-türkiye-40139736>) [Erişim: 15.01.2019]. Bu rakamlar son zamanlar daha da artmış bulunmaktadır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne hazırlanan 2016 Türkiye Göç Raporuna göre, 10 bin 528'i Azerbaycan, 6 bin 600'ü Türkmenistan ve 3 bin 803'ü Afganistan vatandaşı 61 bin 116 yabancı, geçen yıl öğrenci ikamet izni ile Türkiye'de bulunmaktadır. Türkiye'deki üniversitelerde 2016-2017 eğitim öğretim yılında eğitim gören yabancı öğrenci sayısı 103 bin 727. En çok öğrenci 15 bin 36 kişiyle Azerbaycan'dan olurken bu ülkeyi 14 bin 765 öğrenciyle Suriye, 10 bin 642 öğrenciyle Türkmenistan takip ediyor. Rapora göre, MEB (Milli Eğitim Bakanlığı)'e bağlı eğitim kurumlarında 232 bin 714, üniversitelerde 103 bin 727 ve geçici eğitim merkezlerinde de 459 bin 521 olmak üzere Türkiye'de eğitim alan yabancı öğrenci sayısı 795 bin 962'ye ulaşmıştır. (https://www.ntv.com.tr/egitim/turkiyedeki-yabanci-ogrenci-sayisi-795-bin-962ye-ulasi,OpnWuWDZLkyNsTNv5cZTpg?_ref=infinite) [Erişim: 15.01.2019]. Türkiye'nin uluslararası arenada güçlü bir konuma gelmesinden sonra, Türk dünyası ve birçok ülkelerle olan yakın ilişkilerin neticesinde eğitim alanında Türkiye bir cazibe merkezi haline gelmeye başlamıştır. Bunların yanı sıra Suriye'de olan iç savaşın neticesi olarak ülkemize gelen Suriyelilerin de eğitim almasıyla Milli Eğitim Bakanlığına bağlı kurumlarında ve de üniversitelerimizde yabancı öğrenci sayısında ciddi ölçüde bir artış görülmüştür. Yurt içinde durum böyleyken, yurt dışında da Türkçe öğrenime olan ilgi ve istekte de önemli bir derecede artış olmuştur. Bütün bunların neticesinde yabancıların Türkçe öğrenim talebi artmış ve bu alan çok önem kazanmıştır. Bunun sonucu olarak da yabancılara Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmaların sayısı da hızla artmıştır.

Yabancı dil öğrenimi dört temel beceri üzerine kurulur. Bunlar; okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerileridir. Bu becerilerin hepsi birbiriyle bağlantılıdır. Fakat okuma ve yazma becerileri ile dinleme ve konuşma becerileri arasında bazı farklar bulunmaktadır. Konuşan kişi öncelikli olarak karşıdaki iletişim içinde bulunduğu kişiyi dinler, konuşmanın gidişine göre cevap verir ve konuşma fiili gerçekleşmiş olur. Burada en büyük sıkıntı zaman sınırlamasıdır, yani konuşma anlık gerçekleşmektedir. Okuma ve yazma becerisine göre konuşma eyleminde zamanın kısıtlı olması arada büyük bir farkın olmasına neden olmaktadır. Okuyucu, vereceği tepki için tekrar yazma, düzeltme şansı bulabilmektedir. Konuşma ve dinleme ise anlık bir olaydır. Beceriler arasında böyle farkların bulunmasıyla birlikte dil öğrenenin veya öğretenin sadece yazma becerisini öğreteceğim ya da öğreneceğim demesi doğru olmayacaktır. Elbette birbirine bağlı bu becerilerin öğretiminde bazıları daha iyi öğrenilebilir ya da bazı becerilerde daha başarılı olunabilir. Fakat yine de bu dört becerinin birbiriyle bağlantılı olduğu unutulmamalıdır.

Bir yabancı dil öğrenmek veya öğretmek demek, bir dildeki sözcüklerin, dilbilgisi ulamlarının ve cümlelerin bir başka dildeki karşılıklarını öğrenmek veya öğretmek olmayıp, doğrudan hedef dilde düşünmeyi öğrenmek veya öğretmek demektir. Ancak, yabancı bir dil öğrenmeye çalışan bir kişinin doğup yetiştiği toplumca kendisine verilen düşünme biçiminden sıyrılıp ya da soyutlanıp, başka düşünme biçimini hemen kavraması o kadar da kolay bir iş değildir (Polat, 2003: 62-63). Buna basit bir örnek verecek olursak Rusça öğrenen bir Türk "Benim işim var" demek için "мой (мая) работаесть" (maya rabotayest) der, ama Rusça mantığa göre doğru olan bu kelime dizilişi değildir, burada konuşan Türkçe düşünmesi sebebiyle kuracağı cümle de Türkçe mantıkta olmaktadır. " 'Мой'benim, 'rabota' iş, 'yest' var" şeklinde Türkçe sentaksa uygun bir düşünce yapısını öğrenmekte olduğu hedef dile aktararak hata yapmaktadır. Doğrusu "у меняестьработа" (Uminyayestrabota) şeklinde olmalıdır, yani Rusça sentaksa göre direk çevirecek olursak; "Bende var iş." şeklinde bir kelime dizilimi karşımıza çıkar. Rus bir öğrenci de Türkçe öğrenirken, "Benim bir arkadaşım var." demek yerine "Bende bir arkadaş var." diyebilir. Bu örnekte de öğrenci kendi dilindeki sentaks yapıyı düşünerek böyle bir cümle kurar. Peki, öğrenciyi böyle bir cümle kurmaya iten sebep nedir? Bunun nedeni öğrencinin kendi dilinde karşılığı olan bir cümleyi kurarken kullandığı her öğenin öğrendiği dildeki karşılığını arayarak kelime dizilimini de kendi diline benzetme isteğidir. Bir tür "ana dili dayatması" olan bu istek kişinin kendisini ana dilinin düşünme biçiminden soyutlayamamasıyla açıklanabilir. Dili öğrenen kişinin önceki dil becerisi yeni dil becerisini unutturmakta, bir bakıma ileriye ket vurulmaktadır. Verilen bu örnek tamamen ana dilde düşünmenin hedef dile aktarılmasından kaynaklanan bir sorundur. Burada Türkçe öğrenen kişinin Türkçe olarak düşünmesi sağlanmalıdır. Verdiğimiz bu örneklerdeki "ana dili engeli" özellikle yetişkinler için geçerli olup, sinirdilbilim alanındaki çalışmalar bunun fizyolojik nedenleri olduğunu da ortaya koymaktadır: "Özetle, ana dili tamamıyla öğrenildiğinde ana dilinin beyindeki algılama haritası bir başka dilin öğrenimini kısıtlar. Bunun nedeni geride kalan kullanılmamış nöronların yeni bir dil için yeni sinaptik bağlantılar oluşturma konusundaki yetilerini kaybetmiş olmasıdır."Sinirdilbilim alanında uluslararası düzeyde tanınan Boysson-Bardies de, "Doğumdan sonra bilişsel gelişim bir ayıklanmaya ve düzenlenmeye dayanır: Nöron ölümleri nöronlar arasındaki sayısız bağlantının oluşmasıyla birlikte gerçekleşir." ve "Küçüklerde kısa snaptik bağlantıların yoğunluğu, dokuz ile yirmi dördüncü aylar arasında, yetişkinlerdekine göre % 150 daha fazladır. Bu yoğunluk üç yaşından başlayarak azalmaktadır." yargısıyla yetişkinlerin yeni bir dili edinme noktasında çocuklarla karşılaştırıldığında durumlarının pek de parlak olmadığını ortaya koymaktadır (Polat, 2003: 63).

Dil, insanların birbiriyle duygularını ve düşüncelerini ifade etmek, sözlü veya yazılı olarak iletişim kurabilmeleri adına vazgeçilmez bir araçtır. Konuşma becerisi öğrenilen yabancı dilde doğrudan karşılıklı olarak iletişim kurmayı sağlamasından dolayı diğer becerilere göre günlük yaşamda daha ön plana çıkan bir beceridir. Bu beceri toplum içerisinde ya da günlük yaşamda bir yabancı dilin bilindiğini göstermede ön plandadır. Eğer bir kişi yabancı dilde iyi çeviri yapıyor ya da yazı yazabiliyor olsa dahi şayet o dilde konuşamıyorsa toplum içinde bu dili bildiğini kanıtlaması veya çevresindekileri buna inandırması oldukça güç olmaktadır. Elbette ki bu durum daha çok günlük yaşamın içerisinde görülmektedir. Akademik anlamda bir akademisyenin yabancı dillerin yazılı kaynaklarından faydalansa da konuşamayabilmektedir.

A. Konuşma Becerisi

1. Konuşma Eylemi Nasıl Gerçekleşir?

Konuşma eyleminin yapılabilmesi birçok organın bir takım olarak çalışmasını gerektirmektedir. Fakat konuşma sadece basit bir ses çıkarma işlemi olarak görülmemelidir. Konuşma eylemi bir süreçtir. Önce zihinde bilgiler amaç, konu ve sınırlara göre yapılandırılarak aktarım için seçilir. Bilgiler sıralama, sınıflama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma ve değerlendirme işlemleri sonucunda düzenlenir ve bu bilgiler tümelere, sözcüklere, hecelere ve seslere dökülür. Bir dilde konuşabilmek demek sadece öğrenilen dilin seslerini kavrayıp çıkarabilmek, o dilin kelime hazinesine sahip olmak ve bu kelimelerden cümle oluşturabilmek için cümle yapısını bilmek demek değildir. Yabancı dil konuşucusu sadece doğru ve akıcı konuşmaya odaklanmamalı, aynı zamanda sosyal ve kültürel açıdan da dile hâkim olmalıdır. Kısacası, yabancı dil konuşan kişi, konuştuğu dilin seslerine, sözcüklere hem de konuştuğu dilin olduğu kültürü de bilerek konuşması gerekmektedir. Konuşma eyleminin aynı zamanda bir amacı bulunmaktadır. Konuşma eylemi, bir dilek veya düşünceyi belirtme, pazarlık yapma, bir durumu veya problemi ortaya koyma, sosyal ve arkadaşlık ilişkileri gibi belirli bir amaç veya sonuca ulaşmak için gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle konuşma becerisi oldukça önemli bir beceridir (Taşköprü, 2017: 10-11).

Türkçe öğrenen birisinin Türkçe konuşabilmesi için ilk olarak Türkçe kelime ve dil kurallarını bilmesi gerekiyor, daha sonra da güzel ve doğru ifade edebilmesi için de doğru telaffuz ve tonlama yapmalıdır. Bu süreçlerin neticesinde konuşma eylemi gerçekleşmiş olur.

1. Konuşma Becerisi İçin Hedef ve Seviye Belirleme

Konuşma becerisini kazandırmada ulaşılabilecek seviyelere göre bir hedefler belirlenmeli ve bu seviyeler ulaşıp ulaşılmadığı varılan hedefler neticesinde ortaya konulması gerekmektedir. Bu hedef ve seviyelerin tüm dünyada bir standartının olması kaliteyi arttıracaktır. İşte bu bağlamda Avrupa ülkeleri, dil öğretim sistemlerine standart getirme amacıyla Avrupa Ortak Başvuru Metnini oluşturmuşlardır. Avrupa Ortak Başvuru Metni, yabancı dil öğrenen kişilerin dil yetkinliklerini geliştirmeleri ve öğreten kişilerin dil ve kültürü aktarmaları için gerekli malzeme ve yöntemlere bir çerçeve oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra, yabancı dil öğrenen kişilerin öğrenme sırası ve sonrasında öğrenme seviyelerini ölçme amacıyla dil yeterlilik düzeyleri de tanımlanmıştır. Bu düzeyler A1, A2, B1, B2, C1, C2 olarak tanımlanmış altı seviyeden oluşmuştur. Avrupa Ortak Başvuru Metni, düzeylere göre konuşma becerisini aşağıdaki tabloda görüldüğü şekilde tanımlamıştır (Avrupa Konseyi, 2013: 61):

Düzelere Göre Konuşma Becerisi

C2 Düzeyi

Anlaşılır, akıcı ve iyi yapılandırılmış bir dil kullanabilir. Konuşmasını; dinleyicilerin noktaları algılamalarını ve akıllarında tutabilmelerini kolaylaştırıcı, oldukça mantıklı bir şekilde yapılandırabilir.

C1 Düzeyi

Karmaşık konuyla ilgili olguları anlaşılır ve ayrıntılı olarak betimleyip sunabilir, alt konuları da ekleyerek belirli noktaları açıkça anlatıp uygun bir sonuca bağlayabilir.

B2 Düzeyi

Konuyla ilgili olguları anlaşılır ve ayrıntılı olarak betimleyip sunabilir; önemli noktaları uygun ayrıntılarla destekleyerek ön plana çıkarabilir. Kendi ilgi alanından geniş kapsamlı konular hakkında anlaşılır, ayrıntılı betimlemeler ve sunumlar yapabilir, düşüncelerini açıklar ve alt noktalara da değinerek uygun örneklerle destekleyebilir.

B1 Düzeyi

Belli noktaları art arda sıralayarak kendi ilgi alanından konular hakkında karmaşık olmayan; ama birbiriyle bağlantılı, oldukça akıcı betimlemeler yapabilir.

A2 Düzeyi

İnsanlar, yaşam ya da iş koşulları, gündelik işleri, hoşlandıkları ya da hoşlanmadıkları şeyler vb. hakkında kısa ve art arda sıralanmış basit deyimler ve tümceler kullanarak basit betimlemeler yapabilir.

A1 Düzeyi

Basit ve çoğunlukla kalıplaşmış deyimler kullanarak insanları ve mekânları anlatabilir.

Türkçe öğretiminde yapılan bütün çalışmalarda bu seviyeler dikkate alınmaktadır. Elbette ki bu standartların yabancılarla Türkçe öğretiminde birebir örtüştüğünü söylemek doğru olmaz. Eğer Türkçe öğretimi akraba Türk topluluklarında yapılıyorsa bu seviyelerin karşılığı olan hedefler ve öğrenme malzemeleri çok farklılık gösterecektir. Akraba dil olması sebebiyle öğrenme daha hızlı olacak ve seviyeler de ileri düzeyde olacaktır. Örneğin İngiliz birisine Türkçe öğretirken kullanılan A1 düzeyindeki bir kitabı Akraba Türk topluluklarından birine uygulanacak olursa seviye çok basit kalabilir. Bir Kırgız'a aynı süre zarfında A1 ve A2 düzeyinde Türkçe öğretimi verilebilir. Bu durumların da dikkate alınması gerekmektedir.

3.Konuşma Becerisi ve Motivasyon

Dil, kültür ve düşünce ilişkisinin dil öğretimine yansıtılması, öğrencinin kendini huzurlu hissedebileceği öğrenim ortamının sağlanması, öğrencide öğrenme isteğinin artırılması, hata yapma korkusundan arındırılması ruh dilbilim çalışmalarının dil öğretimine yansıyan bazı örnekleridir (Aslan vd., 2010:181). Dil öğreniminde isteklendirme çok önemlidir. Elbette her yapılan iş için motive olma şartı vardır. Yabancı bir dil öğreniminde motivasyon derecesi ne kadar artarsa başarı da o derece artacaktır. Burada en büyük görev öğreticiye düşmektedir. Özellikle konuşma becerisinde öğrenen motive olabildiği derecede daha rahat konuşacaktır. Öğretici daima pozitif bir tutum sergileyerek, sınıfın öğrenme isteğini en üst derecede tutması gerekmez.

Dil öğretiminde konuşma becerisinin gerçekleşmesindeki en önemli sıkıntılardan birisi konuşma sırasında hata yapma korkusudur. Bu korkunun yenilmesinin en birinci şartı dil öğrenenin kendisine güvenmesidir. Bu güvenme de çok iyi bir derecede motive olmakla sağlanır. Öz güven artıca konuşma becerisi de hızla gelişecektir.

Motivasyonun sağlanması için Türkçe öğrenenin bu dili neden öğrendiğini ve bunun sonucunda neleri kazacağını kendisine sürekli tekrar etmesi ve isteğini canlı tutması gerekmektedir. Bu konuda Türkçe öğreticisi de öğreneni desteklemesi ve ona yardımcı olması

gerekir. Konuşma esnasında yapılan yanlışların konuşanı yıldırarak şekilde düzeltmek yerine onu daha da isteklendirecek şekilde nazikçe ifade edilmelidir. Türkçe öğreticisi bu konuda dikkatli davranmazsa öğrenenin isteğini kırmış olur. Özellikle yetişkinlerde dil öğrenme sırasında özellikle konuşma esnasında hata yapma korkusu daha baskındır, bu ve buna benzer başka sebeplerden yabancı bir dili yetişkin bir yaşta öğrenenlerin daha küçük yaşta öğrenenlere göre konuşma becerileri daha düşüktür. Küçük yaşta yabancı dil öğrenen birisi, o dili aksansız konuşabilir.

Konuşma becerisinde motivasyon önemli bir yer tutar. Motivasyonu sağlamak ve bu beceriyi geliştirmek için de ders içerisinde sürekli Türkçe konuşmak gerekmektedir. Gramer öğretimi yabancı dil öğrenmede çok önemli olsa da gramer ağırlıklı giden bir yabancı dil eğitiminde konuşma becerisi çok zor gelişmektedir. Bu durum özellikle yetişkinlerde görülmektedir, yetişkinler öğrendiği dilin gramerini öğrenince artık konuşabileceğini düşünmektedir ama işin aslı bu şekilde değildir. Dil konuşarak öğrenilir. Küçük bir çocuk, yabancı bir dil konuşan yaşlılarının içerisine bırakıldıktan bir müddet sonra o çocuk hiçbir eğitim almadan o dili konuşmaya başlar. Bunun gibi sınıf ortamında da yabancılara Türkçe öğretirken eğitim dili sadece Türkçe olmalı ve öğrenenleri de Türkçe konuşmaya özendirip cesaretlendirilmeli ve neticesinde ezber ve taklit yoluyla da olsa dili konuşmaya başlayan kişi gramerini de o esnada çözecektir.

Motivasyon bazen öğreticinin bir gülümsemesidir, bazen bir espri yapmasıdır. Yabancı dil öğrenen kişi bazen motivasyon düşüklüğü yaşayabilir ama öğretici bir çok yolu ve yöntemi kullanarak dil öğrenenlerin motivasyonunu yüksek tutmak zorundadır ki yabancılara Türkçe öğretiminde başarılı olabilsin.

4. Konuşma Becerisinde Telaffuz ve Beden Dili

Konuşma becerisinin temel özelliklerini şu şekil sıralanır: ses tonu ve tonlama, vurgu ve ritim, telaffuz ve ahenk, üslup, akıcılık, anlaşılabilirlik, söz dizimi, doğruluk, kelime zenginliği, konu ve cümle vurgusu, bütünlük ve uygunluk. Konuşma becerisinin kazanılması için dilin kurallarını yani dil bilgisini ve telaffuzu iyi bilmek ve ayrıca bunların hepsinin birbiriyle bağlantılı olarak öğretilmesi gerekmektedir. Önce dil bilgisi ve konuşma becerisi kazandırılıp daha sonra telaffuz yanlışları üzerinde durulur düşüncesi doğru değildir. Çünkü telaffuz da konuşma becerisi sırasında düzeltilmesi gereken ve en iyi şekilde yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenene aktarılması gereken konuşma becerisinin bir alt becerisi olarak kabul edilebilecek bir beceridir. Telaffuz ve tonlamanın öğretimine gerektiği derecede önem verilmediği takdirde dil öğrenen kişinin üzerinde durmadan öğretilen telaffuz ve tonlamaları ilerleyen evrelerde düzeltilmesi çok zor olacaktır. Bunun yanında karşıdaki kişi ile iletişim kurmada sözel olmayan davranışlar da önemli bir yer tutmaktadır. Konuşma becerisini kazanan kişilerin sadece dilin kurallarını ve sözcüklerin doğru telaffuzunu öğrenmesi de yeterli olmamakta; sözel olmayan kimi davranışları da öğrenmeleri gerekmektedir. Bu sözel olmayan davranışlara da benden dili denilmektedir.(Köksal vd., 2014: 299), (Göçer, 2015: 24).

Yukarıda belirtilen konuşma dilinin temel özelliklerinin kavranıp yerine getirilmesi becerinin iyi şekilde kazanılmasında faydalı olacaktır. Bunlardan birinin eksikliği konuşmada hatalara yol açar. Örneğin: Dil bilgisi hataları konuşma esnasında doğru cümle kuramamaya, kelime hazinesinin azlığı da anlatılmak istenen duygu ve düşüncenin karşı tarafa yeterli ölçüde

aktarılamamasına, telaffuz ve tonlamanın doğru yapılmaması kelimelerin anlamsızlaşmasına veya farklı anlamlara gitmesine, beden dilinin yanlış kullanımı demek istenilenle karşı tarafın aktarılanın çok farklı şeyler olmasına neden olur.

Beden dili ve mimikler de konuşma becerisinin üzerinde durulması gereken öğelerinden biridir. Dil öğrenmenin tam olması için beden dilini doğru kullanımı gerekmektedir. Her toplumun beden ve mimik hareketleri birbirinden farklıdır. Elbette birbirine benzeyen ya da evrensel denilecek beden dili hareketleri bulunmakla birlikte, toplumların kültürel, dini vb. yaşamsal farklılıklarından ve de farklı coğrafyalarda yaşamalarından dolayı duygu ve düşüncelerini anlatmakta kullandıkları beden dilleri de farklılık göstermektedir.

B. Konuşma Becerisini Geliştirmek İçin Yapılabilecek Etkinlikler

Konuşma becerisinin geliştirilmesinde sınıf içinde ve dışında yapılacak olan etkinlikler, uygulanacak yöntem ve teknikler çok önem arz etmektedir. Yabancılara Türkçe öğreten bir kişinin, farklı bilim dallarında eğitim veren kişiden çok farklı olması gerekir. Bir tarih veya matematik öğreten öğreticiden uygulanan teknik ve sınıf içerisindeki aktiflik bakımından yabancılara Türkçe öğreten bir öğretici çok farklılık göstermek zorundadır. Dil öğreticisini ayıran en önemli fark sınıf içerisinde yapacağı etkinliklerdir. Sınıf bir bütün olarak dili yaşayarak öğrenmelidir. Bu da ancak sınıfta ve sınıf dışında yapılacak etkinliklerle olabilir.

Yapılacak etkinlikler düzenlenirken sınıfın dil seviyesi, öğrenenlerin yaş düzeyleri, cinsiyetleri, dini inançları, sosyal durumları (yetiştikleri çevre, maddi durumları vb.) çok önemlidir. Örneğin sınıfta bir konuşma konusu seçerken köyden gelmiş, maddi durumu iyi olmayan öğrencilere “Modayı takip ediyor musunuz? Hangi mağazalardan alışveriş yaparsınız?” vb. sorular sorarak konuşma ortamı oluşturmaya çalışmak çok güç olacağı gibi karşıdaki öğrenciyi de zorda bırakacaktır. Aynı şekilde Hristiyan veya inançsız birini domuz etinin haram olduğu gibi bazı konularda konuşturmaya çalışmak ya da öğreticinin kendi inançlarından yola çıkarak karşıya dikte edecek şekilde konular açmaya çalışmak gibi durumlar konuşma sırasında bazı sıkıntılara yol açabilir. Bunlar ve bunlara benzer durumlar dikkate alınarak yapılacak sınıf içi ve dışı etkinlikler konuşma becerisinin en iyi şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Konuşma becerisinin kazandırılması için sınıf içinde ve dışında yapılabilecek başlıca etkinlikleri şunlardır:

1.Sınıf İçinde Uygulanabilecek Yöntem ve Etkinliklere Bazı Örnekler

1.1. Konuşma ilk olarak diyaloglardan başlamalı, kendini tanıtmaya, karşılıklı tanışma, birisini tanıtmaya gibi başlangıç diyaloglarıyla öğrenci konuşmaya başlatılır. Kitaptan tam bir diyalog dinletilir ve okutulur. Daha sonra yarım bırakılmış veya bazı kesimleri eksik bırakılan diyalog metinleri tamamlanır, ardından öğrencilerin kendilerinin diyalog oluşturmaları istenir. İlk haftalar bu diyalogları üzerinde durulur.

1.2. Öğrenci alfabeyi tam olarak kavradıktan sonra okumaya da ağırlık verilir. Okumalar sınıf içerisinde sesli ve sesiz okuma şeklinde yaptırılır. Ağırlıklı olarak sesli okuma yaptırılmalı, kelimeleri, harfleri seslendirirken bazı hatalar olabilir bu şekilde hataları düzeltilme imkânı olur.

1.3. A4 kâğıdına çıkartılmış bir resim tahtaya asılır ve öğrencilerin bu resim üzerine konuşması istenir. Burada öğrenci basit cümlelerle resimde gördüklerini yorumlamaya başlar ve anlatır. Bu uygulama ilerleyen düzeylerde de yapılabilir. Daha ileri düzeylerde öğrenciden resmi daha detaylı bir şekilde yorumlaması, resme bakınca neler hissettiği gibi şeyler sorulabilir.

1.4. A1 düzeyinde öğrenciden ailesini tanımasını istenir. Ailesindeki kişilerin karakterlerini anlattırılabilir. B1 ve B2 düzeylerinde kendi şehirlerini, ülkesini vb. şeyleri tanıtan sunum hazırlamaları istenilir.

Jest, mimik kullanımına dikkat edilmelidir. Ayrıca Türkçedeki yansıma sesler de kullanılarak öğrencinin dikkati çekilmelidir.

1.5. Sınıf içi oyunlar oynatılır. Yabancılarla Türkçe öğretiminde her düzeyde oynatılabilecek oyunlar vardır. Fakat düzey arttıkça oynatılacak oyun sayısı ve çeşidi de artacaktır. Aşağıda örneğini verdiğimiz oyunların B1 düzeyinden itibaren uygulanması daha etkili olacaktır.

a. Evet - hayır yarışması: Bir sunucu öğrenciye çeşitli sorular sorarak cevaplaması ister. Bu sorulara “evet- hayır” şeklinde yanıt vermemesi gereklidir. Burada sunucu ilk başlarda Türkçe öğretmeni olabilir, ilerleyen zamanlarda öğrencilerin içerisinde birisi seçilerek sunuculuk yaptırılır.

b. Hadi anlat bakalım: Sınıf iki gruba bölünür ve iki gruptan birer kişi sıra ile çıkararak öğretmenin verdiği kelime veya cümleyi kendi grubuna konuşmadan anlatmaya çalışır, grup arkadaşları da bunun ne olduğunu anlamaya çalışır.

c. Tabu oyunu: Sınıf iki gruba bölünür, her gruptan bir kişi sırayla çıkararak kendi grubuna tabu kağıdındaki kelimeyi anlatmaya çalışır, puanlama yapılarak en yüksek puanı alan grup birinci olur.

1.6. B2 düzeyinden itibaren her hangi bir konu hakkında (düğün törenleri, komedi konulu oyunlar vb.) basit bir skeç hazırlamaları ve sınıfta oynamaları istenir. Konu belirlendikten sonra bir hafta müddet verilir ve bu zaman zarfında öğrenciler oyunlarına hazırlanırlar. Daha sonra belirlenen bir zaman diliminde oyunlarını oynarlar.

1.7. Sosyal içerikli bir olay izletilir veya dinletilir, sonra bu olay hakkında öğrencilerin yorum yapması istenir. Bu uygulama A2 düzeyinden itibaren uygulanabilir. Burada olay seçilirken olayın içeriği küresel ısınmayı anlatan kısa bir film, hayvanlara eziyet etmekle ilgili bir görüntü vb. olabilir. Öğrencilerden bu izledikleri veya dinledikleri olay hakkında toplumsal değerler ışığında yorumlamaları istenir.

1.8. Bir konuda bir şey izletilir veya dinletilir daha sonra yarıda kesip devamını sorulur. Burada öğrenciden olay örgüsünü devam ettirmesi istenir.

1.9. Bir konu belirlenir (örneğin; kızlar erken yaşta evlenebilir ve kızlar erken yaşta evlenemez vb. konular olabilir) sınıf iki gruba ayrılır bir grup tartışmanın olumlu tarafını, diğeri olumsuz tarafını tutar ve konu karşılıklı olarak tartışılır. Daha sonra karşılıklı sorular sorulur. İzleyiciler de soru sorar. Son olarak izleyicilerin oylarıyla kazanan grup belirlenir.

Sınıf ortamında kullanılan örnek olay, tartışma, skeç vb. bütün faaliyetlerde seçilen konulara çok dikkat edilmelidir. Konular seçilirken toplumun yapısı iyi analiz edilmiş olmalı ve sınıfta

ciddi tartışmalara sebep olacak konulara yer verilmemelidir. Farklı bir kültüre ve değerlere sahip kişilere Türkçe öğretildiği unutulmamalı ve ona göre davranılmalıdır.

2.Sınıf Dışı Etkinlikler

2.1. Sınıfta okuma yapıldığı gibi eve de ödev olarak okuma metinleri verilir ama evde yüksek sesle okuması gerektiği belirtilmeli, bu şekilde yapılan okumalarda öğrencinin okuması ve harfleri seslendirmesi hızlı bir şekilde düzelir.

2.2. Bir konu hakkında dışarıdaki kişilerle röportaj yapmaları istenir. Bir konu belirlenir ve iki öğrenciye kameraya çekerek röportaj yaptırılır. Daha sonra sınıfta bu röportaj izlenir ve hatlar belirtilir. Bu uygulama farklı sınıftan birden fazla grup oluşturularak da yaptırılabilir.

2.3. Whatsapp grupları oluşturulur. Bu gruplarda Türkçeye dair her şey paylaşılabilir. Burada sadece Türkçe konuşmaları istenir.

2.4. Türk arkadaşlar edinmeleri istenilebilir. Bu durum eğer Türkçe eğitimi Türkiye’de yapılıyorsa çok sorun olamayacaktır, çünkü öğrenci dışarıda sosyal hayatta daima Türklerle muhatap olabilecektir. Fakat Türkçe öğretimi yurt dışında yapılıyorsa örneğin Kırgızistan’da bulunan Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi gibi kurumlarda Türkçe öğrenen bir kişinin sınıf dışında Türkçe konuşması kolay olmayacağından mümkün olduğu kadar Türklerle tanışıp konuşmaları teşvik edilmelidir.

Sonuç

Yabancılara Türkçe öğretimi kazandırılması hedeflenen beceriler bakımından bir bütün olarak bakılmalı, fakat bu beceriler içerisinde konuşma becerisi dil öğretiminde ayrı bir yeri olduğu dikkatlerden kaçmamalıdır. Konuşma becerisi ne derece iyi olursa yabancı dil öğrenmeye olan inanç ve istek de o derece artmaktadır. Yabancılara Türkçe öğretiminde konuşma becerisini geliştirmek için yukarıda belirtilen etkinliklerin yanı sıra dil öğreticisinin sürekli yeni etkinlikler arayışı içerisinde olması gerekmektedir. Konuşma becerisi dil öğrenen kişinin uygulamasına yönelik bir beceridir. Türkçe öğreten kişinin anlatmasıyla değil, dil öğrenen kişinin bizzat uygulamasıyla gelişebilecek bir beceridir. Ayrıca bu beceriyi canlı tutmak için sürekli pratik yapmak gerekmektedir. Eğer dil öğrenen uzun süre öğrendiği dilde konuşmazsa ilk olarak o dilde konuşmayı unuttur, ardından diğer becerileri kaybetmeye başlar. Yukarıda da belirtildiği gibi pratik ve uygulama çok önemlidir.

Kaynakça

- Arslan M., Akbarov A. (2010). “Türkiye’de Yabancı Dil Öğretiminde Motivasyon-Yöntem Sorunu ve Çözüm Önerileri”. Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 24: 179–191
- Göçer A. (2015). “Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Konuşma Becerisinin Kazandırılması”. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 17/ 2: 21-36
- Keskin T. (2015). “Beden Dili ve Hitabet”. İstanbul: AZ Kitap Yay.
- Köksal D., Pestil A. D. (2014). “Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler”. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler (Editör: A. Şahin), Pegem Akademi Yayınları 295-316
- Köksal D., Varışoğlu B. (2014). “Yabancı Dil Öğretiminde Yaklaşım, Yöntem ve Teknikler”. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi: Kuramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler (Editör: A. Şahin), Pegem Akademi Yayınları 81-111
- Polat Y. (2002). “Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Konuşma Öğretimi ve Edim Sözler”. Anadili Dil Kültürü ve Eğitim Dergisi 26 Temmuz- Ağustos-Eylül: 62-75
- Taşköprü G. (2017). Yabancı Dil Olarak Türkçe Sınıflarında Konuşma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Materyal Hazırlama. Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- <http://www.hurriyet.com.tr/egitim/uluslararasi-ogrenci-hareketlilik-ve-turkiye-40139736> (Erişim: 15.01.2019).
- https://www.ntv.com.tr/egitim/turkiyedeki-yabanci-ogrenci-sayisi-795-bin-962ye-ulasi,OpnWuWDZLkyNsTNv5cZTpg?_ref=infinite (Erişim: 15.01.2019).